

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
VZPODBUJANJE ZAPOSLOVANJA V ČASU KRIZE V SLOVENIJI

Ljubljana, november 2010

ANELA ŠLJIVAR

IZJAVA

Študentka Anela Šljivar izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom rednega profesorja, dr. Marjana Senjura, in da dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1. UVODNI POJMI.....	1
1.1 Opredelitev brezposelnosti	1
1.2 Opredelitev osnovnih pojmov.....	2
1.3 Razlika med anketno in registrirano brezposelnostjo	3
2. TRG DELA IN GIBANJE BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 2000-2010.....	4
2.1 Delovna aktivnost	4
2.2 Brezposelnost.....	5
2.2.1 Registrirana brezposelnost.....	5
2.2.2 Regionalni vidik registrirane brezposelnosti	7
3. UKREPI ZA POVEČANJE ZAPOSLENOSTI V ČASU KRIZE V SLOVENIJI	8
3.1 Aktivna politika zaposlovanja	8
3.1.1 Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013.....	9
3.1.2 Strateški cilji programa APZ	9
3.1.3 Ukrepi programa APZ 2007-2013	10
3.1.3.1 Svetovanje in pomoč pri zaposlitvi.....	10
3.1.3.2 Usposabljanje in izobraževanje	10
3.1.3.3 Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja	11
3.1.3.4 Programi za povečevanje socialne vključenosti	11
3.1.4 Finančni viri.....	12
3.1.5 Okrepitev programov aktivne politike zaposlovanja v času krize.....	12
3.2 Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa (ZDSPDČ).....	12
3.2.1 Namen Zakona o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa.....	12
3.2.2 Izvajanje ZDSPDČ	13
3.2.3 Nadzor nad izvajanjem ZDSPDČ	14
3.3 Zakon o delnem povračilu nadomestila plače (ZDPNP)	15
3.3.1 Namen Zakona o delnem povračilu nadomestila plače	15
3.3.2 Izvajanje ZDPNP	16
3.3.3 Nadzor nad izvajanjem ZDPNP.....	17
3.4 Ocena dosedanjih učinkov ukrepov Vlade RS na trgu dela za spodbujanje in ohranjanje zaposlenosti.....	17
SKLEP	19
LITERATURA IN VIRI.....	21

KAZALO TABEL

Tabela 1: Stopnje delovne aktivnosti po starostnih skupinah (po anketi o delovni sili), Slovenija, 2000-2010, v %	5
Tabela 2: Število registriranih brezposelnih in stopnje registrirane brezposelnosti	7
Tabela 3: Stopnja registrirane brezposelnosti po regijah, 2000-2009, v %	8
Tabela 4: Prejete vloge in število sklenjenih pogodb s specifikacijo po zaključenih mesecih, 2009.....	14
Tabela 5: Število vlog po ZDPNP, sklenjenih pogodb in pogodbeno število v ukrep vključenih delavcev ter pogodbeno vrednost v drugi polovici leta 2009 po mesecih	16

KAZALO SLIK

Slika 1: Povprečno letno število registrirano brezposelnih v Sloveniji, 2000-2009.....	6
--	---

UVOD

Brezposelnost je nedvomno eden najbolj perečih problemov sodobne družbe, ki pesti gospodarstvo vsake države. Vsekakor je brezposelnost z ekonomskega vidika nezaželena, saj zmanjšuje potencialni produkt in dohodek ter povečuje neenakost. Položaj posameznika na trgu dela določa kakšen bo njegov ekonomsko-socialni položaj v družbi.

Stopnja brezposelnosti prikazuje stanje na trgu dela in na podlagi te stopnje proučujemo brezposelnost. V interesu vsake države je, da bi bila stopnja brezposelnosti čim nižja. Problematika brezposelnosti v času gospodarske krize močno vpliva na trg dela. Posledice gospodarske krize se kažejo predvsem v naraščanju stopnje brezposelnosti. Prav ta problem obravnavam v moji diplomski nalogi.

Namen diplomske naloge je prikazati dejansko stanje na trgu dela v Sloveniji od leta 2000 do 2010, hkrati pa želim prikazati ukrepe, ki jih država Slovenija izvaja, da bi vzpodbudila zaposlenost pred in med gospodarsko krizo.

Prvo poglavje je namenjeno uvodnim pojmom, ki jih mora bralec poznati in razumeti, da bi lahko razumel tudi nadaljnjo vsebino diplomske naloge. Med drugimi definicijami je opredeljena tudi brezposelnost sama.

V drugem poglavju sem pozornost namenila gibanju na trgu dela v Sloveniji. Obdobje, za katero bom obravnavala podatke, je čas med letoma 2000 in 2010. Najprej bom številke preučila na podlagi delovne aktivnosti, nato podrobneje z vidika registrirane brezposelnosti.

Tretje in hkrati zadnje poglavje je sklop ukrepov za reševanje oziroma zmanjševanje problema brezposelnosti. Najprej obravnavam Aktivno politiko zaposlovanja, ki je obstajala že pred gospodarsko krizo in okrepitev programov v času gospodarske krize. Vlada je za reševanje krize dodatno uvedla še dva zakona, in sicer: Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa in Zakon o delnem povračilu nadomestila plač. Za zaključek podam oceno zgoraj navedenih ukrepov na trgu dela za spodbujanje in ohranjanje zaposlenosti.

1. UVODNI POJMI

1.1 Opredelitev brezposelnosti

Senjur (2001, str. 143) pravi, da je brezposelnost eden osrednjih makroekonomskih problemov. Mednarodni urad za delo je brezposelnost opredelil kot število ljudi nad določeno starostjo, ki so brez dela, so tekoče na razpolago za delo ter iščejo delo v proučevanem obdobju. Da bi se oseba štela kot brezposelna, morajo biti izpolnjeni vsi trije navedeni pogoji.

Z ekonomskega vidika je brezposelnost nezaželena, ker je dejanski BDP manjši od potencialnega, torej tistega, ki bi ga država lahko ustvarila, če bi bili zaposleni vsi za delo sposobni ljudje. Na drugi strani pa brezposelnost povzroča tudi psihološke probleme kot so depresivnost, agresivnost, občutek odvečnosti in stresno počutje. Ti običajno vodijo do socialnih problemov kot so alkoholizem, kriminal, narkomanija ali celo samomorilnost (Hrovatin, 2004, str. 200).

1.2 Opredelitev osnovnih pojmov

Aktivno prebivalstvo je opredeljeno kot seštevek delovno aktivnega prebivalstva in brezposelnih oseb (Statistični letopis Republike Slovenije, 2009, str. 220). Namesto pojma aktivno prebivalstvo lahko uporabimo tudi pojem delovna sila. Ta pojem obsega zaposlene in brezposelne. Hrovatin (2004, str. 201) poleg pojma aktivno prebivalstvo omenja tudi pojem delovni kontingent. To je sicer demografski pojem, ki je definiran s starostjo in vsebuje moške v starosti od 15 do 64 let in ženske v starosti od 15 do 59 let.

Po Anketi o delovni sili (v nadaljevanju ADS) je **delovno aktivno prebivalstvo** opredeljeno kot skupina oseb, ki so v poročevalskem tednu pred anketiranjem opravile kakršno koli delo v zameno za plačilo ali dobiček. V delovno aktivno prebivalstvo spadajo tudi osebe, ki so sicer zaposlene ali samozaposlene, a so bile v poročevalskem tednu začasno odsotne od dela, ter zaposlene osebe, ki so začasni ali trajni presežki, pomagajoče družinske člane in osebe na porodniškem dopustu (Statistični letopis Republike Slovenije, 2009, str. 220).

Zaposleni, vključeni v Statistični register delovno aktivnega prebivalstva (v nadaljevanju SRDAP), so osebe, ki so v delovnem razmerju pri pravnih osebah ali pri podružnicah tujih podjetij, izvoljeni ali imenovani nosilci javne ali družbene funkcije, matere z otrokom, ki delajo po posebnih predpisih, ter lastniki podjetij, ki svoja podjetja osebno vodijo in niso zavarovani iz drugih naslovov (Statistični letopis Republike Slovenije, 2009, str. 219).

Za **registrirano brezposelno osebo** štejemo osebo, ki je iskalec zaposlitve in zanj veljajo določene lastnosti (Statistični letopis Republike Slovenije, 2009, str. 219):

- nima redne zaposlitve ali samozaposlitve, ni lastnik ali solastnik poslujočega poslovnega subjekta ali ni lastnik ali uporabnik nepremičnin, s katerimi bi se lahko preživljal;
- je sposoben in voljan delati ter je pripravljen sprejeti zaposlitev, ki je primerna njegovi strokovni izobrazbi oziroma z delom pridobljenim delovnim zmožnostim. Iskalec zaposlitve mora biti prijavljen na pristojnem uradu za delo Zavoda RS za zaposlovanje.

Neaktivno prebivalstvo tvori tisti del prebivalstva, ki ni razvrščen niti med delovno aktivno prebivalstvo niti med brezposelne osebe, hkrati pa so te osebe stare 15 let ali več (Statistični letopis Republike Slovenije, 2009, str. 220).

Naslednji pojmi so bistveni za analizo stanja na trgu dela in opisovanje le tega.

Stopnja aktivnosti je odstotni delež aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu (Statistični letopis Republike Slovenije, 2009, str. 220).

Stopnja delovne aktivnosti je delež, izražen v odstotkih, delovno aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu (Statistični letopis Republike Slovenije, 2009, str. 220).

Zadnja pa je stopnja brezposelnosti, ki je zelo pomembna za obravnavo problemov na trgu dela. **Stopnja brezposelnosti** je definirana kot odstotni delež brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu (Statistični letopis Republike Slovenije, 2009, str. 220).

1.3 Razlika med anketno in registrirano brezposelnostjo

Registrirana brezposelnost se meri po številu prijav brezposelnih na zavodih za zaposlovanje. Za analizo regionalne porazdelitve brezposelnosti zaradi premajhnega vzorca ne moremo uporabiti podatkov o anketni brezposelnosti, ker ti podatki na ravni regij niso statistično značilni. Iz navedenega razloga problematiko brezposelnosti po regijah prikazujemo na osnovi podatkov o registrirani brezposelnosti (Socialni razgledi, 2009, str. 87).

Anketna brezposelnost je mednarodno primerljiva. Pri merjenju anketne brezposelnosti mora oseba za brezposelnost izpolnjevati 3 pogoje (Socialni razgledi, 2006, str. 87):

- v tednu pred anketiranjem niso opravili niti 1 ure dela za plačilo in niso zaposleni ali samozaposleni
- so v zadnjih 4 tednih pred anketiranjem aktivno iskali zaposlitev
- so pripravljeni sprejeti delo takoj ali v roku 2 tednov od dneva anketiranja.

Razlike med anketno in registrirano brezposelnostjo v Sloveniji so dokaj velike. Za lažjo predstavo te razlike lahko pogledamo podatke za leto 2009. V letu 2009 je bilo povprečno registriranih 86.354 brezposelnih oseb, ob koncu leta pa je bilo na Zavodu za zaposlovanje prijavljenih 96.672 brezposelnih oseb. Po drugi strani pa podatki o anketni brezposelnosti pravijo, da je bilo v istem letu 58.000 brezposelnih oseb.

Poleg razlik v sami definiciji za to obstajata dva glavna vzroka. Prvi vzrok je velika neaktivnost dela registrirano brezposelnih, ki ne iščejo aktivno dela. To je povezano s tistimi, ki postanejo dolgotrajno brezposelni, saj menijo da zaposlitve ne morejo dobiti. Drugi vzrok pa je delovna aktivnost registrirano brezposelnih, ki se lahko odvija tudi v sivi ekonomiji ali v obliki aktivnosti, ki jo opravljajo pomagajoči družinski člani v družinski pridobitni dejavnosti (Socialni razgledi, 2006, str. 87).

2. TRG DELA IN GIBANJE BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 2000-2010

2.1 Delovna aktivnost

Kot lahko vidimo v Tabeli 1, se je stopnja delovne aktivnosti prebivalstva v obdobju 2000-2008 povečevala. Kot posledica pospešene gospodarske rasti leta 2004 se je močno povečala tudi stopnja delovne aktivnosti. Stopnja delovne aktivnosti je naraščala celo v letu 2008, ko je gospodarska rast že začela upadati. V omenjenem obdobju se je stopnja delovne aktivnosti skupine 15-64 let povečala za 5,8 odstotne točke. Stopnja delovne aktivnosti moških se je povečala za 5,5 odstotne točke, medtem ko se je stopnja delovne aktivnosti žensk povečala za 5,8 odstotne točke (Ekonomski izzivi, 2010, str. 70).

Z nastopom gospodarske krize v letu 2009 se je zmanjšala tudi delovna aktivnost. Stopnja delovne aktivnosti v starostni skupini 15-64 let se je v letu 2009 zmanjšala za 1,1 odstotne točke. Dejstvo, da je bilo zmanjšanje večje pri moških kot pri ženskah, lahko povežemo s tem, da je gospodarska kriza bolj prizadela dejavnosti, ki zaposlujejo pretežno moške (Ekonomski izzivi, 2010, str. 71).

Ko pogledamo podatke v Tabeli 1, vidimo, da se je v letu 2009 najbolj zmanjšala stopnja delovne aktivnosti med mladimi. Na zmanjšanje v starostni skupini 15-24 let je precej vplivalo manjše povpraševanje po delu preko študentskih servisov. Kar se tiče izobrazbe, se je stopnja delovne aktivnosti najbolj zmanjšala v skupini nizko in srednje izobraženih. Stopnja delovne aktivnosti starejših je v Sloveniji še vedno nizka. Uveljavitev pokojninske reforme leta 2000 je pomembno vplivala na povečanje stopnje delovne aktivnosti starejših (55-64 let). Ta se je v obdobju 2000-2007 povečala za 10,8 odstotne točke. V letu 2008 se je nekoliko zmanjšala, v letu 2009 pa zopet povečala. Slednje je predvsem posledica povečanja zlasti sezonskega neformalnega dela (Ekonomski izzivi, 2010, str. 71).

Po podatkih lahko vidimo, da se trend zmanjševanja stopnje delovne aktivnosti nadaljuje tudi v 1. četrtletju 2010. Še vedno se najhitreje zmanjšuje stopnja delovne aktivnosti v starostni skupini 15-24 let, kar je še vedno posledica manjše ponudbe za delo preko študentskih servisov.

Tabela 1: Stopnje delovne aktivnosti po starostnih skupinah (po anketi o delovni sili), Slovenija, 2000-2010, v %

	15-24 let	25-49 let	50-64 let	65 + let	Skupaj
2000	33,6	85,6	37,3	8,3	53,9
2002	30,6	86,3	41,3	7,2	53,8
2004	34,0	86,3	45,8	8,6	55,3
2006	35,0	86,3	49,1	7,8	55,8
2008	38,4	88,6	49,8	6,4	56,9
2009	35,3	86,5	51,6	7,6	56,0
2010 (1. kvartal)	33,5	85,0	51,6	6,5	54,8

Vir: Pomembnejši statistični podatki o Sloveniji 2006, str. 18; Pomembnejši statistični podatki o Sloveniji 2010, str. 18.

2.2 Brezposelnost

V Sloveniji merimo brezposelnost na dva načina. V obdobju 2000-2008 se je stopnja brezposelnosti znižala po obeh načinih merjenja: po številu registriranih brezposelnih in po podatkih pridobljenih z anketo o delovni sili. Po anketi o delovni sili se je stopnja brezposelnosti znižala s 7% v letu 2000 na 4,4% v letu 2008. Registrirana brezposelnost je dosegla najnižjo točko septembra 2008, ko je bilo število brezposelnih 59.303 oseb. Do konca leta 2009 se je ta številka še močno povzpela in približala 100.000, kjer se giblje tudi v prvih mesecih leta 2010.

2.2.1 Registrirana brezposelnost

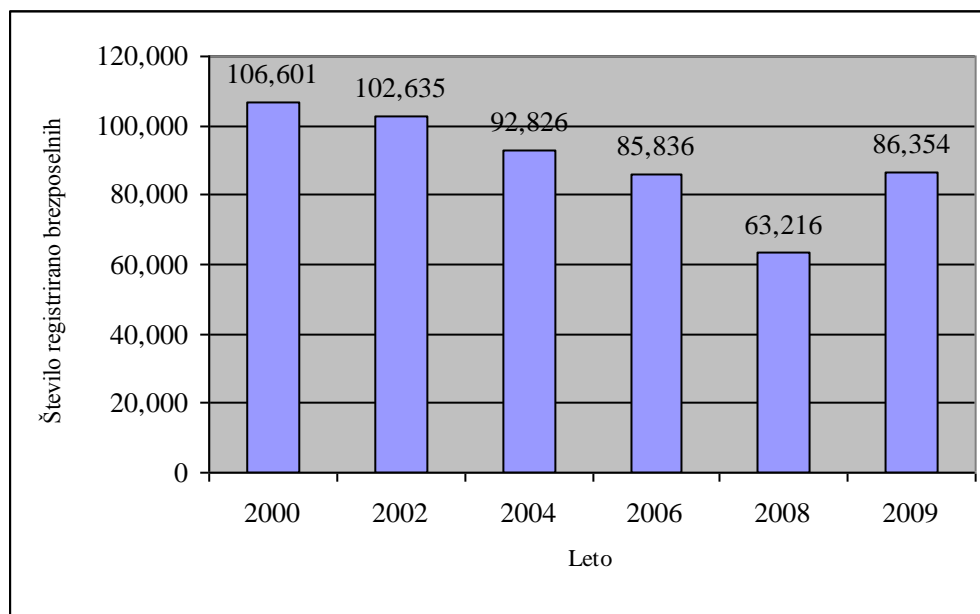
Na Sliki 1 je razvidno, da se je letno število brezposelnih v obdobju 2000-2008 v povprečju znižalo. Najnižje število, 63.216 brezposelnih oseb, je doseglo v septembru 2008. Zmanjševanje števila brezposelnih se je pospešilo z letom 2004, saj je prišlo do pospešene gospodarske rasti in posledično povečanega zaposlovanja. V tem letu je bilo v povprečju 92.826 registriranih brezposelnih oseb, to je kar za 5% manj kot v predhodnem letu. Tudi v letu 2006 se je število povprečno registriranih brezposelnih še zmanjšalo in doseglo 85.835 povprečno registriranih oseb.

Kljub temu, da je začelo število registriranih brezposelnih oktobra 2008 naraščati, je bilo povprečno letno število registriranih brezposelnih v letu 2008 za 11,4 % nižje kakor v letu 2007. V zadnjem četrtletju leta 2008 pa je začelo število brezposelnih oseb zopet naraščati (Socialni razgledi, 2009, str. 20).

Leta 2009 je bilo povprečno registriranih 86.354 brezposelnih oseb. Ob koncu leta se je število vse bolj bližalo 100.000 in je doseglo 96.672 prijavljenih brezposelnih oseb. Osnovni vzrok za

povečevanje števila brezposelnih je povečan priliv oseb, ki so izgubile delo. Hkrati pa se je zmanjšalo število brezposelnih, ki so dobili zaposlitev.

Slika 1: Povprečno letno število registrirano brezposelnih v Sloveniji, 2000-2009



Vir: Socialni razgledi 2009, str. 20, slika 8.

V Tabeli 2 imamo podatke o stopnjah registrirane brezposelnosti za obdobje 2000-2009. Če jih podrobneje pogledamo, ugotovimo, da se je stopnja brezposelnosti v obdobju 2000-2008 znižala z 11,8% na 6,7%. Nato je v letu 2009 zopet narasla na 9,1%. Stopnja brezposelnosti žensk je v opazovanem obdobju višja od stopnje brezposelnosti moških. Razlika med stopnjama brezposelnosti moških in žensk se je vse do leta 2006 povečevala, v letih 2007 in 2008 pa se je tudi ta zmanjšala. Razlog za to je, ker je od novembra 2008 priliv moških v brezposelnost večji kot priliv žensk. S prihodom gospodarske krize so bile najprej prizadete dejavnosti, ki potrebujejo predvsem moško delovno silo, zato se je razlika med stopnjama brezposelnosti moških in žensk še naprej zmanjševala tudi v letu 2009.

Število brezposelnih moških se je od septembra 2008 do maja 2009 povečalo za 52,5 %, število brezposelnih žensk pa za 33,5 %. Delež žensk med brezposelnimi je v letu 2007 v povprečju dosegel skoraj 55 %. Ta delež se v obdobju recesije pospešeno znižuje in se je februarja 2009 znižal že pod 50 %. Zmanjšuje se tudi razlika med stopnjama brezposelnosti moških in žensk, ki je bila v povprečju najvišja v letu 2006. Junija 2009 je razlika med stopnjama brezposelnosti moških in žensk znašala 0,9 odstotne točke. Kljub temu, da je priliv moških v brezposelnost večji kot priliv žensk, je delež novo prijavljenih brezposelnih žensk v primerjavi s številom delovno aktivnih žensk višji kot omenjeni delež moških. To dejstvo kaže na to, da so ženske bolj izpostavljene brezposelnosti (Kajzer, 2009, str. 72).

Tabela 2: Število registriranih brezposelnih in stopnje registrirane brezposelnosti

	Število registriranih brezposelnih	Stopnje brezposelnosti v %		
		Moški	Ženske	Skupaj
2000	106,601	10,6	13,1	11,8
2001	101,857	10,1	12,6	11,2
2002	102,635	10,0	12,7	11,3
2003	97,674	9,4	12,6	10,9
2004	92,826	8,8	12,1	10,3
2005	91,889	8,6	12,1	10,2
2006	85,836	7,7	11,5	9,4
2007	71,336	6,2	9,6	7,7
2008	63,216	5,6	8,1	6,7
2009	86,354	8,3	10,2	9,1

Vir: Trajanje brezposelnosti v Sloveniji v obdobju 2004-2008: Uporaba analize preživetja, str. 4, tabela; SURS.

2.2.2 Regionalni vidik registrirane brezposelnosti

Registrirano brezposelnost lahko opazujemo tudi na ravni regij. V Tabeli 3 lahko vidimo, da so se stopnje registrirane brezposelnosti na ravni regij zmanjševale. Stopnja registrirane brezposelnosti se je v letu 2008 glede na leto 2000 v vseh regijah zmanjšala. Najbolj opazno se je zmanjšala v podravski, najmanj pa v goriški. Najvišjo stopnjo brezposelnosti je zabeležila Podravska regija v letu 2000. Stopnja brezposelnosti je takrat znašala kar 18,1%, vendar se je do leta 2008 znižala na 9,1%. Zmanjšanje stopnje brezposelnosti je predvsem posledica večje ponudbe delovnih mest.

Tabela 3: Stopnja registrirane brezposelnosti po regijah, 2000-2009, v %

Regije	2000	2005	2006	2007	2008	2009 (I.-VI.)
Slovenija	11,8	10,2	9,4	7,7	6,7	8,5
Osrednjeslovenska	8,8	7,6	7,2	5,9	5,0	6,3
Obalno-kraška	8,8	7,5	7,2	6,3	5,2	6,6
Gorenjska	9,7	7,3	6,4	4,9	4,4	6,5
Goriška	5,9	6,5	6,2	4,9	4,3	6,4
Savinjska	13,1	12,7	11,6	9,4	8,0	9,7
Jugovzhodna Slovenija	10,4	8,8	8,6	7,0	6,3	8,4
Pomurska	16,7	17,1	15,7	13,4	12,2	14,6
Notranjsko-kraška	10,4	7,9	7,0	5,4	4,9	6,6
Podravska	18,1	13,5	12,7	10,4	9,1	11,3
Koroška	9,9	10,6	10,1	8,1	7,3	10,3
Spodnjeposavska	13,4	11,5	10,5	8,9	7,7	9,4
Zasavska	14,9	13,8	12,0	9,7	8,2	10,2

Vir: Socialni razgledi 2009, str. 21, tabela 8.

V vseh regijah se je povečalo število delovno aktivnega prebivalstva in v večini regij tudi število delovnih mest. Do bistvenega preobrata je zaradi finančne in gospodarske krize prišlo konec leta 2008. Septembra 2008 je večina regij dosegla najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti, takoj naslednji mesec je ta porasla v vseh regijah in še vedno raste. V regijah, za katere je bila v preteklosti značilna nizka stopnja (gorenjska, goriška, jugovzhodna Slovenija), je brezposelnost nadpovprečno naraščala. Zato so se s povečevanjem brezposelnosti v vseh regijah začele zmanjševati medregionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti (Socialni razgledi 2009, str. 21).

3. UKREPI ZA POVEČANJE ZAPOSLENOSTI V ČASU KRIZE V SLOVENIJI

3.1 Aktivna politika zaposlovanja

Pojem aktivna politika zaposlovanja lahko razumemo kot sklop neposrednih posegov na trg dela, ki so namenjeni odpravljanju nastalih problemov na področju zaposlovanja in trgu dela (Pravilnik o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja, 2007, str. 1). Kot je dejal Svetlik (1985, str. 115), je aktivna politika zaposlovanja nastala predvsem zato, da bi z njeno pomočjo izboljšali delovanje trga delovne sile in odpravili brezposelnost. Njena značilnost je, da se neposredno in selektivno vmeša na trg delovne sile.

Razlogov za nastanek aktivne politike zaposlovanja je več. Vsaka država ima svoje posebne razloge, vendar pa jih je nekaj, ki so skupni vsem (Svetlik, 1985, str. 107):

- nezaposlenost
- nasprotje med brezposelnostjo in inflacijo
- velike strukturne spremembe v gospodarstvu
- pomanjkljivosti sistemov izobraževanja
- vstopanje velikega števila žensk in mladih na trg delovne sile
- gospodarske krize, ki so vplivale na rast ciklične brezposelnosti.

V Sloveniji je bila aktivna politika zaposlovanja sprejeta konec osemdesetih let.

3.1.1 Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013

Aktivna politika trga dela ima ves čas pomembno vlogo, seveda pa se je ta vloga v času krize še povečala. V razmerah, kot v času gospodarske krize, mora aktivna politika postati še bolj aktivna in se še hitreje odzivati na pereče probleme, saj takrat pridejo programi ukrepov Aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) še bolj do izraza.

Program APZ prinaša mnogo pozitivnih učinkov. Dosegati mora sinergijske učinke z drugimi sektorskimi politikami (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 2). Kot ugotavlja Malačič (2010, str. 13), ima slovenska vlada na voljo programe APZ, ki so bili zasnovani za obdobje 2007-2013. Ti so razdeljeni v štiri vsebinske sklope, ki jih bom v nadaljevanju naloge (v podpoglavju 3.1.3) natančneje omenila. Programi so bili pripravljene pred sedanjo krizo, vendar po vsebini ustrezajo želenemu izboru politik spodbujanja zaposlenosti.

3.1.2 Strateški cilji programa APZ

Strateški cilji programa APZ so (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 7):

- povečanje zaposlenosti in znižanje brezposelnosti
- preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost in povečevanje prehoda v zaposlitev
- zmanjšanje strukturne brezposelnosti
- povečanje prilagodljivosti in konkurenčnosti zaposlenih
- spodbujanje novega zaposlovanja
- okrepitev socialne vključenosti

3.1.3 Ukrepi programa APZ 2007-2013

Programi APZ se pri nas od leta 2007 naprej izvajajo v okviru 4-ih sklopov programov. Ti 4-je glavni sklopi programov so (Ekonomski izzivi, 2009, str. 91):

1. Svetovanje in pomoč pri zaposlitvi
2. Usposabljanje in izobraževanje
3. Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja
4. Programi za povečevanje socialne vključenosti.

3.1.3.1 Svetovanje in pomoč pri zaposlitvi

Namen prvega ukrepa je svetovanje in pomoč posameznikom pri iskanju zaposlitve in seznanjanje s poklicnimi možnostmi ter poglobljena obravnava določenih skupin oseb, da se izboljšajo zaposlitvene možnosti in odpravijo ovire pri iskanju zaposlitve. Poleg tega je namen tudi predstavitev in uveljavitev aktivnosti programa APZ (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 10).

Ta ukrep je namenjen vsem brezposelnim osebam in tistim, ki iščejo zaposlitev ali določene informacije o poklicih in povpraševanju na trgu dela. Vsem, ki potrebujejo poglobljeno obravnavo, je na voljo individualna strokovna pomoč (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 19). V okviru tega ukrepa se bodo izvajale naslednje aktivnosti: poklicno in zaposlitveno informiranje, svetovanje in motiviranje, pomoč pri iskanju zaposlitve in razvoj in izvajanje novih oblik pomoči ter predstavitev.

3.1.3.2 Usposabljanje in izobraževanje

Glavni cilj ukrepa usposabljanje in izobraževanje je povečati zaposljivost in konkurenčnost na trgu dela s pridobivanjem novega znanja, spretnosti in zmožnosti in z dvigom izobrazbe ter kvalifikacijske ravni zaposlenih in brezposelnih (Pravilnik o izvajanju ukrepov APZ, 2007, str. 2).

Ciljne skupine ukrepa usposabljanje in izobraževanje so naslednje (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 19):

- brezposelni brez poklicne izobrazbe
- brezposelni mladi do 24 let
- mladi brez delovnih izkušenj
- prejemniki socialne denarne pomoči in prejemniki denarnega nadomestila
- druge teže zaposljive brezposelne osebe (Romi, invalidi, osebe z ugotovljeno zaposlitveno oviranostjo).

Predvidene aktivnosti, ki se bodo odvijale, so: programi institucionalnega usposabljanja in nacionalne poklicne kvalifikacije, programi praktičnega usposabljanja, programi izobraževanja, usposabljanje in izobraževanje zaposlenih in preventivni ter inovativni projekti na trgu dela (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 12-13).

3.1.3.3 Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja

Ukrep spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja cilja predvsem na spodbujanje samozaposlovanja brezposelnih oseb. Spodbuja tudi zaposlovanje najtežje zaposljivih skupin brezposelnih oseb, povečevanje prilagodljivosti trga dela s spodbujanjem novih oblik zaposlovanja, povečanje regijske in sektorske mobilnosti, ohranitev delovnih mest ter podporo preoblikovanju podjetij (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 13).

Aktivnosti, vključene v ukrep Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja, bodo namenjene predvsem naslednjim ciljnim skupinam (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 20):

- dolgotrajno brezposelni
- prejemniki denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči
- brezposelni, starejši od 50 let
- mladi do 24 let in iskalci prve zaposlitve
- invalidi, Romi in druge brezposelne osebe z ugotovljenimi zaposlitvenimi ovirami.

Aktivnosti, ki spadajo v ta ukrep so: spodbujanje samozaposlovanja, subvencije za zaposlitev teže zaposljivih skupin brezposelnih oseb, povračilo stroškov dela, spodbujanje prilagodljivosti delovne sile in podjetij in ohranitev delovnih mest (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 14).

3.1.3.4 Programi za povečevanje socialne vključenosti

Namen zadnjega ukrepa je spodbujati socialno vključenost ljudi, torej uresničevati in uveljaviti aktivnosti in projekte za ustvarjanje okolja, ki bi motiviralo ljudi k aktivnosti in v katerem bodo lažje in hitreje našli delo, hkrati pa uživali potrebno raven socialne zaščite (Pravilnik o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja, 2007, str. 2).

Aktivnosti v okviru ukrepa Programi za povečevanje socialne vključenosti so naslednje: spodbujanje socialnega vključenja in delovne aktivnosti, spodbujanje zaposlitvenih zmogljivosti, inovativni programi za pospeševanje socialnega vključenja in boja proti zapostavljanju na trgu dela. Namenjene so enakim ciljnim skupinam kot pri ukrepu Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 15).

3.1.4 Finančni viri

Sredstva, ki so namenjena financiranju izvajanja APZ, se zagotavljajo iz sredstev proračuna Republike Slovenije. Leta 2007 so bila za financiranje izvajanja ukrepov APZ namenjena sredstva v višini 75.486.456,54 EUR, in sicer iz naslednjih virov (Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, 2006, str. 21):

- iz državnega dela proračuna Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve v višini 39.468.991,00 EUR
- iz sredstev Evropskega socialnega sklada za obdobje 2004-2006 in lastne udeležbe Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve v višini 30.745.281,00 EUR
- iz sredstev Evropskega socialnega sklada za obdobje 2007-2013 in lastne udeležbe v višini 3.308.466,00 EUR
- iz državnega dela proračuna in sredstev Evropskega socialnega sklada in lastne udeležbe Ministrstva za šolstvo in šport v višini 1.963.718,54 EUR.

3.1.5 Okrepitev programov aktivne politike zaposlovanja v času krize

Čas gospodarske krize je čas, ko je potrebno še posebej okrepiti ukrepe, ki spodbujajo zaposlovanje. V ta namen je vlada precej povečala sredstva, namenjena aktivni politiki zaposlovanja. Prvotni načrt izvajanja ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013 je v letih 2008 in 2009 za ukrepe na tem področju predvideval dobrih 76 milijonov evrov. Z drugim rebalansom proračuna je prišlo do povečanja sredstev za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja. Dodatno je bilo zagotovljenih še 34 milijonov evrov, kar pomeni, da je bilo v letu 2009 v celoti na razpolago 110 milijonov evrov (Krizno ogledalo: Iz krize v razvoj-ukrepi in odzivi, št. 60, 2010).

V letu 2009 je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje objavil dva javna razpisa, ki sta namenjena spodbujanju zaposlovanja brezposelnih oseb. Javna razpisa sta naslednja: javni razpis za spodbujanje zaposlovanja težje zaposljivih brezposelnih oseb Zaposli.me in javni razpis za spodbujanje zaposlovanja za krajši delovni čas. Oba razpisa skupaj sta ocenjena na 16,5 milijona evrov in ju sofinancira Evropski socialni sklad, nacionalni del sredstev pa zagotavlja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. V začetku leta 2010 je bil prenovljen tudi Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja (Krizno ogledalo: Iz krize v razvoj-ukrepi in odzivi, št. 60, 2010).

3.2 Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa (ZDSPDČ)

3.2.1 Namen Zakona o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa

Januarja 2009 je Slovenija, kot že več drugih držav članic EU, uvedla politiko spodbujanja delodajalcev za uporabo kratkoročnega skrajševanja delovnega časa namesto odpuščanja delavcev. S sprejetjem ukrepov je podjetjem omogočeno začasno zmanjšanje dolžine

tedenskega delovnega časa ali plač pod običajno pogodbeno raven in tudi bodisi delno bodisi polno nadomestitev stroškov takega ukrepa iz državnega proračuna (Malačič, 2010, str. 7).

Cilj Zakona o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa (v nadaljevanju ZDSPDČ), ki je stopil v veljavo 23.1.2009, je ohranjanje delovnih mest s sofinanciranjem plač za polni delovni čas. Subvencionira se 4 do 8 ur skrajšanja v zneskih 60, 75, 90, 105 in 120 evrov na delavca in za delodajalce, ki sklenejo omenjeno pogodbo o skrajšanju. S strani države so bili postavljeni določeni pogoji za dodelitev subvencije. Med te pogoje spada izplačevanje plač in poravnavanje prispevkov za socialno varnost vključenim delavcem, prepoved odpuščanja delavcev iz poslovnih razlogov, prepoved nadurnega dela in prepoved izplačevanja nagrad vodstvenim delavcem in nadzornikom v podjetjih. Ustanova, ki je zadolžena za izvajanje ZDSPDČ, je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Pod besedo izvajanje se razume sklepanje pogodb in zagotavljanje nadzora. Sprva je bil rok za oddajo vlog 30.9.2009, nato pa je poletna sprememba podaljšala ta rok do 31.3.2010 (Malačič, 2010, str. 8).

3.2.2 Izvajanje ZDSPDČ

Prvotno je bilo za izvajanje ZDSPDČ namenjenih 230,4 milijona EUR. Po prvem sprejetem rebalansu se je ta številka zmanjšala na 123,0 milijona EUR, kasneje z drugim rebalansom pa na končnih 57,3 milijona EUR. Do konca decembra 2009 je ZRSZ sprejel 1020 vlog za 83.996 delavcev v vrednosti 35.236.930,00 EUR, sklenil pa je 842 pogodb za 64.807 delavcev v višini 42.193.710,00 EUR (Poročilo o izvajanju interventnega ukrepa-ZDSPDČ, 2010, str. 5). V Tabeli 4 je prikazana podrobnejša struktura vlog in pogodb po mesecih.

Tabela 4: Prejete vloge in število sklenjenih pogodb s specifikacijo po zaključenih mesecih, 2009

Mesec	Število prejetih vlog	Število sklenjenih pogodb	Pogodbeno število subvencioniranih delavcev	Pogodbena vrednost
Januar	129			
Februar	260	73	23,219	17,880,750.00
Marec	175	281	16,381	11,097,240.00
April	83	129	5,742	4,287,390.00
Maj	63	59	2,442	1,808,100.00
Junij	78	54	1,723	863,940.00
Julij	48	47	3,865	1,725,660.00
Avgust	21	54	6,998	2,743,800.00
September	67	21	656	314,640.00
Oktober	24	74	3,041	1,125,150.00
November	20	28	436	226,080.00
December	13	22	304	120,960.00
Skupaj	981	842	64,807	42,193,710.00

Vir: Poročilo o izvajanju interventnega ukrepa, 2010, str. 5.

Subvencijo mora ZRSZ po zakonu izplačati v roku 45 dni. Po izkušnjah z izplačili se je izkazalo, da je bil povprečni rok plačila 33 dni. Do konca leta 2009 je bilo izplačanih 25.456.995,00 EUR, pri čemer so upoštevana vračila sredstev v proračun. Do teh je prišlo zaradi prekinitvev ali kršenja pogodb (Malačič, 2010, str. 9).

3.2.3 Nadzor nad izvajanjem ZDSPDČ

Za nadzor nad dodelitvijo in izplačevanjem subvencije ter izvajanjem pogodbe je odgovoren ZRSZ. Ko delodajalec predloži mesečni zahtevek za izplačilo, Zavod sproti preverja, ali se delodajalec drži zakonskih pogojev in pogodbenih obveznosti, ki jih ima na podlagi sklenjene pogodbe z Zavodom. Ali delodajalci upoštevajo zakonsko prepoved odpuščanja iz poslovnih razlogov, se preverja na podlagi delodajalčeve dokumentacije, ki jo mora priložiti zahtevku za izplačilo. Z vpogledom v uradne evidence ZZZS se preverja ustrezna zavarovalna podlaga delavca, redno plačevanje plač in prispevkov za obvezna socialna zavarovanja pa s kombinacijo podatkov iz uradnih evidenc Davčne uprave Republike Slovenije. Na kraju samem, z vpogledom v delodajalčevo evidenco ur opravljenega dela delavcev, pa se na primer kontrolira prepoved odrejanja nadurnega dela. Za bolj podroben in sistematičen nadzor nad izvajanjem zakona je pooblaščen Služba za nadzor Zavoda (Poročilo o izvajanju interventnega ukrepa-ZDSPDČ, 2010, str. 6).

V letu 2009 je bilo opravljeno večje število nadzorov izvajanja ZDSPDČ, pri čemer je bila večina enot izbrana s pomočjo vzorčenja, nekaj pa jih je bilo tudi na osnovi prijav. Od skupaj 96 nadzorov v letu 2009 je bilo 18 takih, pri katerih so bile ugotovljene različne pomanjkljivosti ali kršitve pogodb. Kršitve so bile v večini primerov povezane s pogoji za upravičenost do subvencij. Če na kratko povzamemo bistveno, so bile pomembnejše kršitve povezane z izplačevanjem nadurnega dela, odpuščanjem iz poslovnih razlogov in zamudo pri izplačevanju plač in prispevkov. Največ delodajalcev, vključenih v obravnavani ukrep, je iz predelovalne dejavnosti (47%). Naslednje področje, iz katerega je največ vključenih delodajalcev, je gradbeništvo, in takoj za njim trgovina. Kar se tiče vključenosti po spolu, je v ukrep vključenih približno dve tretjini moških in ena tretjina žensk. To nam da misliti, da so moški v krizi v Sloveniji bolj prizadeti, saj se je kriza najbolj pokazala v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu (Malačič, 2010, str. 10).

3.3 Zakon o delnem povračilu nadomestila plače (ZDPNP)

3.3.1 Namen Zakona o delnem povračilu nadomestila plače

Dne 6.6.2009 je v veljavo stopil Zakon o delnem povračilu nadomestila plače (v nadaljevanju ZDPNP). Namen tega zakona je omejevanje učinkov svetovne gospodarske krize in ohranjanje delovnih mest. Ta cilj skuša ZDPNP doseči z delnim povračilom izplačanih nadomestil plač delavcem, ki jim njihovi delodajalci začasno ne morejo zagotoviti dela, pa tudi s povračilom stroškov njihovega usposabljanja v tem obdobju. Ta zakon je pravzaprav povezan z ZDSPDČ, istočasno pa je precej bolj kompleksen, vsebinsko mnogo zahtevnejši in tudi njegovo trajanje bo daljše (Malačič, 2010, str. 11).

Subjekti, ki so upravičeni do povračila nadomestil plače, so gospodarske družbe, zadruga in fizične osebe, ki zaposlujejo delavce v skladu z zakonom o delovnih razmerjih. Delodajalci morajo vlogi na ZRSZ priložiti opis poslovnega položaja v krizi in utemeljitev, da trenutno ne morejo nuditi dela hkrati največ do 50% zaposlenim delavcem. Delavce zaradi navedenih razlogov napotijo na čakanje. Hkrati morajo predložiti tudi program ohranitve in dviga kakovosti delovnih mest in razvoja človeških virov.

Delodajalec lahko delavca napoti na začasno čakanje na delo za največ šest mesecev, z možnimi prekinitvami, delodajalec sam pa je lahko v ukrep vključen najmanj 3 mesece in največ 12 mesecev. Delavci, ki so poslani na čakanje, obdržijo pravice in obveznosti iz delovnega razmerja. Prejmejo 85% z zakonom o delovnih razmerjih določenega nadomestila plače, hkrati pa imajo obveznost, da se 20% časa na čakanju usposablja (Malačič, 2010, str. 11).

Delodajalci lahko kandidirajo za dve opciji (Poročilo o izvajanju interventnega ukrepa ZDPNP, 2010, str. 4):

- delno povračilo nadomestila plače v višini 50% delavčeve osnove za izračun nadomestila plače. Zgornja meja je višina najvišjega zneska denarnega nadomestila za primer brezposelnosti, ki je na dan 31.12.2009 znašala 816,57 EUR;
- delno povračilo stroškov usposabljanja zaposlenih na začasnem čakanju v višini 500 EUR na delavca za čas njegovega začasnega čakanja na delo.

V zakonu so določeni podobni pogoji kot v ZDSPDČ, nova je le zahteva po usposabljanju delavcev na čakanju.

3.3.2 Izvajanje ZDPNP

Skrajni rok za oddajo vlog po ZDPNP je bil 31.3.2010, izvajanje ukrepa pa bo potekalo še vse do 31.3.2011. ZRSZ je začel sprejemati vloge delodajalcev junija 2009, prve pogodbe pa začel skлеpati julija 2009. V Tabeli 5 lahko vidimo podrobne podatke o številu prejetih vlog, sklenjenih pogodb, v ukrep vključenih delavcev in pogodbena vrednost za drugo polovico leta 2009 (Malačič, 2010, str. 12).

Tabela 5: Število vlog po ZDPNP, sklenjenih pogodb in pogodbeno število v ukrep vključenih delavcev ter pogodbena vrednost v drugi polovici leta 2009 po mesecih

Mesec	Število prejetih vlog	Število sklenjenih pogodb	Pogodbeno število v ukrep vključenih delavcev	Pogodbena vrednost za nadomestila plač v EUR	Pogodbena vrednost za usposabljanje v EUR
Junij	218				
Julij	111	117	4,770	20.160.846,68	3,637,500
Avgust	73	135	6,885	34.543.211,15	4,109,240
September	59	70	2,612	8.333.099,33	1,486,556
Oktober	49	50	1,255	4.176.940,41	791,500
November	52	39	391	1.506.296,60	338,664
December	48	47	364	998.818,29	242,000
Skupaj	610	458	16,277	69.719.212,46	10,605,460

Vir: Malačič, 2010, Ukrepi na področju trga dela v Sloveniji za ohranjanje zaposlenosti v času krize po letu 2008, str. 12, tabela 3.

V ukrep so vključeni delodajalci iz številnih gospodarskih panog in tudi po velikosti podjetja zelo različni delodajalci. V letu 2009 je bilo v skupnem po pogodbah za delno povračilo nadomestila plač oziroma stroška usposabljanja izplačanih le 6.749.996,12 EUR. V tem znesku je upoštevano tudi nekaj vračil zaradi prekinitve pogodbe in drugih razlogov. V letu 2010 je za

celotno obdobje izvajanja ZDPNP predvidenih še 41.646.770,00 evrov in 12.500.000 evrov za delna povračila stroškov usposabljanja zaposlenih na začasnem čakanju. Povprečni rok izplačil delodajalcem je bil 27 dni (Malačič, 2010, str. 12).

3.3.3 Nadzor nad izvajanjem ZDPNP

Nadzor nad izvajanjem obeh sklenjenih pogodb z delodajalci v okviru ZDPNP opravlja Zavod v sodelovanju z MDDSZ. Tudi pri tem zakonu Zavod ob predložitvi delodajalčevega zahtevka za izplačilo sproti preverja, ali se delodajalec drži svojih obveznosti in dolžnosti, ki izvirajo iz podpisanih pogodb. Služba za nadzor Zavoda je v letu 2009 zaključila 3 od uvedenih 12-ih nadzorov po ZDPNP, in sicer samo nad sklenjenimi pogodbami o delnem povračilu nadomestila plače. Kontrolo nad sklenjenimi pogodbami o delnem povračilu stroškov usposabljanja delavcev na začasnem čakanju je prevzelo MDDSZ. Ti so v letu 2009 uvedli in realizirali 8 nadzorov (Poročilo o izvajanju interventnega ukrepa- ZDPNP, 2010, str. 9). Nadzor je bil uveden na pobudo zunanjih prijaviteljev, vendar v vseh primerih ni bilo ugotovljenih pomanjkljivosti. Nadzorniki preverjajo v prvi vrsti, če delodajalci izpolnjujejo pogodbene obveznosti in pogoje, ki jih je v zakonu predpisal zakonodajalec (Malačič, 2010, str. 13).

Največje je število vključenih delodajalcev iz predelovalnih dejavnosti, in sicer kar 51,1% vseh delodajalcev. Ta dejavnost vključno z gradbeništvo in trgovino pa preseže kar tri četrtine vseh vključenih delodajalcev (76,8%). Zanimivo je, da so po spolu tokrat bolj prizadete ženske kot moški, saj ženske zasedajo kar dve tretjini vseh delodajalcev vključenih v ukrep (Malačič, 2010, str. 13).

3.4 Ocena dosedanjih učinkov ukrepov Vlade RS na trgu dela za spodbujanje in ohranjanje zaposlenosti

ZRSZ za blaženje gospodarske in finančne krize, ki nas je zajela konec leta 2008, izvaja dva interventna zakona, ki sta v prejšnjih poglavjih podrobno opisana. Glavni namen obeh zakonov je ohranjanje delovnih mest. Prvi ukrep se izvaja že od januarja 2009, medtem ko je od začetka izvajanja drugega minilo malo več kot eno leto. V oba ukrepa bo vključeno približno 100 tisoč zaposlenih.

ZRSZ po svojih ocenah o dosedanjem izvajanju zakonov ugotavlja, da je bilo zanimanje delodajalcev izjemno in da so dobro sprejeli oba ukrepa. Na začetku so imeli manjše težave, vendar so kasneje tudi vsi upravni postopki dobro stekli. Na ZRSZ ocenjujejo, da je pravočasnost izvajanja obeh zakonov pozitivno vplivala na razmere na trgu dela, saj število brezposelnih po najnovejših podatkih še vedno ostaja pod 100 tisoč, hkrati pa ima Slovenija eno najnižjih stopenj brezposelnosti v EU.

Na podlagi velikega števila vključenih delavcev v oba ukrepa prevladuje ocena, da je bilo zaradi hitrega odziva na krizne razmere na trgu dela ohranjenih najmanj 20 tisoč delovnih mest

(ZRSZ, 2010). Svojo oceno je podal tudi minister za delo Svetlik Ivan, ki je v začetku marca 2010 zatrjeval, da je vlada z zakonom ohranila vsaj 26 tisoč delovnih mest. Nekateri bolj kritični ekonomisti in neodvisni analitiki se s to oceno zagotovo ne bi strinjali. Z njihovega vidika je osnovna težava obeh ukrepov ta, da vlada v resnici spodbuja nedelo oziroma prosti čas, po drugi strani pa v podjetjih ne spodbuja raznolikega iskanja rešitev problemov in prilagajanja tržnim razmeram. To seveda ne pomeni, da ukrepa nimata pozitivnih učinkov, ampak da bi se sredstva davkoplačevalcev lahko uporabila bolj učinkovito. Iz tega razloga mnogi ekonomisti predlagajo resnejše spremembe delovne zakonodaje, sprostitev okornih pravil, saj bi to ustvarilo bolj prožen trg dela. Namesto da se ščiti zaposlenost z ohranjanjem delovnih mest, bi se bilo treba osredotočiti na ohranjanje zdravih podjetij in na pomoč podjetjem, da bi se lahko po koncu krize čim hitreje in čim bolj ekspanzivno vrnila na trg (Malačič, 2010, str. 15).

Problem slovenske politike je, da se preveč boji odpuščanj in ščiti delovna mesta, namesto da bi se usmerila bolj na zagotavljanje dolgoročne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva in dolgoročno zagotavljanje dela, ki bo prinašalo visoko dodano vrednost in visoke plače. Politiko Vlade RS na trgu dela v času gospodarske krize lahko na ta način ocenimo kot premalo pogumno in premalo usmerjeno v dvigovanje konkurenčnosti na svetovnih trgih in v premagovanje bistvenih strukturnih problemov slovenskega gospodarstva. Ocena bi lahko bila zadovoljivo s pomembnimi pomanjkljivostmi. Vlada je na eni strani poudarjala trud za spodbujanje zaposlenosti in ohranjanje delovnih mest, hkrati pa je po drugi strani ob najmanj primernem trenutku dvignila raven minimalne plače za več kot 20%. S takim načinom je hkrati uničila vsaj toliko delovnih mest, kolikor jih je z ukrepi ohranila (Malačič, 2010, str. 15-16).

Konec marca 2010 se je iztekel rok za oddajo vlog za dodelitev pomoči države v času svetovne gospodarske in finančne krize. Subvencije za krajši delovni čas so delodajalci od Zavoda prejeli do konca septembra 2010. Povračilo nadomestila plače pa bo Zavod izplačeval vse do 31. marca 2010 (ZRSZ, 2010).

ZRSZ nam je v svojem poročilu predstavil tudi nekaj najnovejših podatkov, z dne 18.6.2010, o izvajanju obeh interventnih ukrepov.

1. ukrep: Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa

- Število sklenjenih pogodb: 906, od tega 245 aktivnih
- Predvideno število delavcev vključenih v ukrep na podlagi sklenjenih pogodb: 77.933, od tega 6.476 aktivnih
- Število dejansko vključenih delavcev: 66.695
- Vsota vseh pogodbениh vrednosti: 44.944.860,00 EUR
- Vsota vseh izplačanih sredstev: 31.840.545,00 EUR
- Število vseh prejetih vlog: 1.100

2. ukrep: Zakon o delnem povračilu nadomestila plače

- Število sklenjenih pogodb: 931, od tega 598 aktivnih
- Predvideno število delavcev vključenih v ukrep na podlagi sklenjenih pogodb: 25.019, od tega 14.135 aktivnih
- Število dejansko vključenih delavcev: 14.125
- Pogodbena vrednost:
 - za delno povračilo nadomestila plače: 102.586.999,86 EUR
 - za delno povračilo stroškov usposabljanja: 17.342.239,60 EUR
- Vsota vseh izplačanih sredstev za delno povračilo nadomestila plače: 15.265.689,86 EUR
- Vsota vseh izplačanih sredstev za delno povračilo stroškov usposabljanja: 309.353.64 EUR
- Število vseh prejetih vlog: 1.127

Malačič (2010, str. 16) je mnenja, da bo učinkovitost uresničevanja in izvajanja ZDSPDČ in ZDPNP mogoče celovito ovrednotiti in oceniti šele na osnovi podatkov, ki bodo na voljo šele nekaj časa po zaključku veljavnosti obeh zakonov. Zaenkrat naj bi bilo za kompleksnejšo oceno še prezgodaj.

SKLEP

Problem previsoke brezposelnosti se je z okrepitvijo gospodarske krize, to je v drugi polovici leta 2008, le še povečal. V zasebnem sektorju so se odzvali s prilagoditvijo plač in obsega povpraševanja po delu. V nasprotju s tem se v javnem sektorju istočasno beleži rast zaposlovanja in plač.

Za obdobje od leta 2000 do 2008 lahko rečem, da se je Slovenija s svojo politiko relativno uspešno borila proti še večji brezposelnosti. Dokaz tega je manjše povprečno število brezposelnih v omenjenem obdobju. Prve posledice gospodarske krize so bile vidne že proti koncu leta 2008, saj je brezposelnost po dolgem času zopet začela naraščati. Do konca 2009 se je število brezposelnih močno povzpelo in doseglo skoraj 100.000. Glavna vzroka za to sta bila odpuščanje delavcev in manjše zaposlovanje tistih, ki so že brezposelni.

Načrt za izvajanje APZ za obdobje 2007-2013 je bil sprejet že pred gospodarsko krizo, tako da so ga morali kasneje prilagoditi razmeram na trgu dela. Vlada RS je v ta namen okrepila izvajanje ukrepov in povečala sredstva, ki so na voljo za izvajanje APZ. Za uspešno borbo proti brezposelnosti je Vlada RS sprejela tudi dva interventna zakona, ki sta namenjena predvsem ohranjanju delovnih mest. ZDSPDČ je bil sprejet januarja 2009 in predvideva subvencije v primeru krajšega delovnega časa. Drugi zakon, ZDPNP, je Vlada sprejela junija oziroma konec maja 2009. Namen tega je sofinanciranje nadomestila plač delavcem, ki so na začasnem čakanju na delo.

Po ocenah strokovnjakov je APZ še vedno premalo aktivacijska, programi pa so preveč razdrobljeni. Tudi delež vključenih brezposelnih v programe je še vedno prenizek. Oba interventna zakona sta bila na splošno dobro sprejeta, vendar obstaja bojazen, da vodita v smeri ustvarjanja brezposelnosti zaposlenih.

Malačič (2010, str. 16) je mnenja, da je politika Vlade RS premalo pogumna in premalo usmerjena v dvigovanje konkurenčnosti na svetovnih trgih ter premagovanje bistvenih strukturnih problemov našega gospodarstva. Na bolj natančne in utemeljene ocene bo treba še nekaj časa počakati, saj te lahko dobimo le po izteku obeh interventnih zakonov. Da bi dobili čim bolj realne ocene, bi bilo najbolje narediti temeljite analize na področjih izvajanja ukrepov. Ti bi nam posledično dovolj povedali o dejanskih rezultatih, ki so ostali na trgu dela, kot posledica ukrepov Vlade RS.

LITERATURA IN VIRI

1. Hrovatin, N. (2004). *Uvod v gospodarstvo* (3. dopolnjena in popravljena izd.) Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
2. Kavkler, A., & Kajzer, A. (2009). *Trajanje brezposelnosti v Sloveniji v obdobju 2004-2008: Uporaba analize preživetja*.
3. Kajzer, A. (2009). Odziv trga dela na recesijo v Sloveniji. *IB Revija* 3-4/2009, 69-76.
4. Krizno ogledalo (št. 60, 2010). *Iz krize v razvoj- ukrepi in odzivi*. Najdeno 7. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://kr-og.sta.si/okrepitev-programov-aktivne-politike-zaposlovanja/>
5. Malačič, J. (2010). *Ukrepi na področju trga dela v Sloveniji za ohranjanje zaposlenosti v času krize po letu 2008* (besedilo pripravljeno za Fiskalni svet Vlade Republike Slovenije v marcu leta 2010). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
6. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2006). *Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
7. Pravilnik o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja. (2007). *Uradni list RS*, št. 5/2007.
8. Senjur, M. (2001). *Makroekonomija: Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva* (3. spremenjena in izpolnjena izd.). Maribor: Založba MER.
9. Statistični urad Republike Slovenije. (2006). *Pomembnejši statistični podatki o Sloveniji*. (letnik I., št. 1/2006). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
10. Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Pomembnejši statistični podatki o Sloveniji*. (letnik V., št. 5/2010). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
11. Statistični urad Republike Slovenije. (2009). *Statistični letopis Republike Slovenije 2009*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
12. Svetlik, I. (1985). *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
13. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2006). *Socialni razgledi 2006*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
14. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2010). *Socialni razgledi 2009*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
15. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2009). *Ekonomski izzivi 2009*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
16. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2010). *Ekonomski izzivi 2010*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
17. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2010). *Poročilo o izvajanju interventnega ukrepa (Zakon o delnem povračilu nadomestila plače, Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa)*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

18. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2010). Sporočila za javnost, 24. junij 2010. *S pomočjo protikriznih ukrepov ohranili kar 20 tisoč delovnih mest*. Najdeno 30. septembra 2010 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/za_medije/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost?aid=110